

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{4}{9}$ = (Április 9-dikén).

1831

A' Római régiségek' folytatása.
(Nemzeti Társ. 14-dik Szám).

Mindezeket így előre bocsátva, következnek, ígéretem szerént, az e' tájékon talált emlékkövek, 's kézmívek' előadásai. "Mivel' pedig a' tudományos közösség megkívánja az ilyeneknek az ő valóságokban előadatásokat, iparkodom ezen hasznos nemzeti intézetben kiadott régiségeinket, *Nemzetem' tudósival közleni, hogy abból, a' mit én tsekély tehetségem szerént itt előadok, a' régiség' baráti, és a' történet-írá's' büvári magoknak koszorút fűzhessenek.*" 1-821-diki. *Tud. Gyűjt.* 8. köt. 5. — *A' mit századok elfelejtettek, azt köz-iparkodással lehet megesmértetni,* 's mindaz, a' mit ilyen esetben egyes ember tehet, tsak apró töredék a' leomlott régi épület' méltóságából." *Horváth. M. Orsz. Gyök. Nemzet.* 9.

I.

IMP. CAES. MARCO.

AVRELLIO. ANTONINO.

PIO. FELICI. AVC. PARTICO.

MAX. BRIT. MAX. PONT. MAX.

TRIB. POT. XVI. COS. III. OPTIMO.

MAXIMO. Q. PRINCIPI. ALA. I. IVNG.

FRONTE.

ANTONINIANA. NVMINI. EIVS. SEM.

PIPER. A. C. LIBERTIO. DEVOTA.

A' fenn említett várnak négy kapui

közzül a' keletinél találtatott. Magassága 2', szélessége 3' 5"; betűi feketére festettek. Sok ezen a' rövidítés, kivált' az utolsó sorban az L betű olyan, mint az Y felfordítva X.

Itten, nem a' 158--161 mint némelyek vélekedése tartja; hanem a' 211--217-ben uralkodott Antoninus Piust szükség' érteni. Ugyan-is, annak a' köveken 'sat. használt neve: T. Aelius Hadrianus, Antoninus Pius, 's mikor a' tribunitia potestast 16-dik versen viselte, akkor Consul nem negyedszer, mint Caracalla, hanem tsak harmadszor vólt, bizonyítja a' következő felírás: "Ex voto XXX. magno. et invicto. Imper. Caes. T. Aelio. Hadriano. Antonino. Pio. Aug. Pont. max. Trib. Pot. XVI. Cós. III. P. P. pro salute et felici Pont. max. et Anniae Faustinae aug. coniugi. C. Clod. VI. Praef. M. Dacorum Jassiorum hanc statuam in Auraria Numinibus Maestatiq. eor" — *Inscr. Nro.* 60. Titiusnak nevezetett nagy Attyáról Aurelius Titius Fulviusról. — Aelius Hadrianusnak az előtte vólt Uralkodóról; — Antoninusnak Arria Fudilla édes-annya után; Arrius Antoninus nagy attyáról. Felesége vólt Annia Faustina, Annius Verusnak leánya.

Caracallának, kit illet kövünk, neve vólt ellenben Marcus Aurelius Antoninus Pius. "I. O. M. Junoni Reginae pro sa-

Aute Imp. M. Aur. Antonini Pii Aug. et Juliae Aug. Matris Aug. M. Ulpius Mucianus Mil. Leg. XIII. Gem. Horologiare Templum a solo de suo ex voto fecit Falcone, et Claro Coss. — *Inscrip. Nro. 53.* Iten tehát a' Tsászárr' szokotti neve szóról szóra a' kövüknön lévövel egygyezik, 's az ezen említett Julia augusta', Caracallának előbb mostoha anyja volt Julia Domna nevezet alatt; de a' ki azután egy versen az ágyban illetlenül heverészvén, annak emé' jelentésire: "*vellem si liceret*" minden további gondolkodás nélkül tett felelete által: "*si libet, licet, an nescis Te imperatorem esse, et leges dare, non accipere.*" *Aelius Spartianus in Anton. Carac. Cap. 5.* második felesége lett nekie, 's így Getának a' Caracalla testvéri- nek édes-anya-is, sogor-asszonya-is, volt. Ezekről mondta Herodianus: "*terram quidem, et mare invenistis o! filii quomodo divideretis, Matrem autem quatione dividetis* — *Lib. 4.* Lássuk már kövükn' felírása' értelmét.

Imperatori. Eleintén tsak fő hadi vezérek nevezettek Imperatornak, kiket valamely nagy győzödelem után a' katonaság, 's római Senatus mind-annyiszor kikiáltott: "*Cum vero magno praelio, vel per se, vel per Legatos hostes vicisset, tum Imperatoris nomen primum a militibus, deinde a Senatu illi dari solebat* — — *absenti, Imperatoris appellatio, et supplicatio publica, praesenti triumphus. Imperatoris appellatio re bene gesta bis data singulis Ducibus; semel in castris a militibus iterum in Urbe a Senatu.* *Petrus Cantelius de Repub. romana Viennae 1751. 8° P. 1. 214. et 221. és 1824. Tud. Gy. 1. 6. p. o. Octavius Caesar Imp. XX.* — Julius Caesáron kezdve tsak Tsászárok éltek e' nevezettel.

Caesari. Sokaknak vélekedések szerint az anyja' méhéből kivágotott Julius (Caesus) Caesártól eredett eleintén az elnye-

rendő Uralkodói hatalmat jelentette, 's ezért kisebb az Imperatornál. Caracalla előbb lett két esztendővel Caesár, mint sem Imperator. A' külömbség köztök az, a' mi volt közlebbbröla' Tsászárr' és Király között I. Ferentz, 's 2 József alatt.

Marco Aurellio Antonino Pio. Marcusnak hívatott Marcus Geta nagy atyjáról, kinek Fulvia Piától fia Septimius Severus Pertinax, ennek pedig első feleségétől Marciától maga Caracalla. — Aurelius Antoninus Piusnak nevezetük a' 158-161. élt Tsászárról, mely név a' nemzet előtt-is kedves lévén, az ez utánni Uralkodó közzül többen elfogadták. Különösön: "*Severus voluit ab eo omnes Imperatores, ut ab Augusto, Augustos, ita Antoninos cognominari, factumque est desiderio Antonini, si populus, et milites nomen Antonini non audirent, Imperium non putarent.* *Johannis Micraellii Pomerani Historia cum continuatione Danielis Hartnaccii Pomerani Lipsiae et Francofurti. 1702. 4° 342.* — *Bassianum autem* (azaz Caracallát). *Caesarem fecit Severus adhuc superstes eumque Antoninum appellavit, apposito Aurelii nomine, sive quod somniaverat Antoninum sibi Successurum, sive quod Severus ipse in Marci Antonini familiam transire voluerit.*" *Theatr. Hister. 586. és 1824. Tud. Gy. 2. 20.*

Felici Augusto. E' már az elnyert Tsászárságot jelenti: "*Ob hoc etiam filium eius Bassianum Antoninum, qui Caesar iam fuerat, annum decimum tertium agentem* (N. T. Halitzky Antal Úr 10. esztendőnek írja. 1824. Tud. Gy. 2. 20) *participem imperii appellarunt milites, megint alább: Idem (Severus) cum pedibus aeger bellum moraretur, idque milites anxie ferrent, eiusque filium Bassianum, qui una erat* (Britanniában) *augustum fecissent.*" *Aelius Spartianus in Sever. Cap. 16. et 18.*

Partico maximo, Britannico maximo. — E' t'zimek ötet éppen nem illették, 's inkább atya' öröksége, kivel mindég triumphált gyerek korában. Nevetségig vadászta e' szép hangzatu nevezeteket: "*cum enim Antoninus Caracalla ambitione sibi multa cognomina assereret, Germanici, Parthici, Arabici et Alemannici, Helvius Pertinax* (a' 193. megöletett Tsászárnak Consularis fia) *belle iocaturus: adde etiam si placet Geticus maximus, quod Getam fratrem occidisset.*" *Aelius Spartianus*nak szinte 'szavaival *Theatr. Hist.* 594. — Mondja ugyan T. T. Lassú István Úr, hogy *Caracalla* midőn *Artabanus* Pártos király ellen folytatott háborujában, ez elől annyira futna, hogy a' miatt pártos sereget sem láthatott volna, még-is a' Tanátsnak azt írná, hogy egész napkeletet meghódította; ez nekie triumphust rendelt, 's *Particus* névvel tisztelte meg ötet. *Olasz Statistica* 153; de vagy e' híres győzödelme 214 tájt esett, vagy már az előtt is élt *particus* nevezettel, a' mi hihetőbb. — *Britannicus* nevét úgylátszik atya által viselt Britanniái háborúban nyerte, hol ő-is jelen volt.

Pontifici maximo. "A' *Numa*' időjétől fogva egy darabig csak négy *Pontifexek* voltak, azután adattattak hozzájuk még négyen, midőn a' nép kívánta, hogy *Papok* ő közülök-is választassanak, *Sylla* hetet adott hozzájuk, és így mind-össze tizenötön voltak, a' midőn asztán két rendre osztattattak, az első rendben nyöltzan, az utolsóban heten voltak, a-mazoknak *Pontifices maiores*, ezeknek pedig *Pontifices minores* volt a' nevek: — A' *Pontifexek*nek Előljárójokat *Pontifex maximus*nak hívták, kit a' nép in *comitiis tributis* választott. Nem csak a' religióban volt neki legfőbb hatalma, hanem a' magistratus és a' nép között-is ő volt az ítelő *Bíró-Broughthon*nak a' Re-

ligióról való *Históriai Lexicon*nak, *Komárom* 1795. 8° 3. D. 154 — 5. — *Lepidus* halála után a' Tsászárok közzül első *Pontifex maximus* lett *Augustus*, "*Pontificatum maximum, quem nunquam vivo Lepido auferre sustinuerat, mortuo deum suscepit.*" *C. Svetonius in Octav. Augusto. Cap.* 31. — Mindenik viselte urtánna, 's isak 518-ban Tsászárrá lett idősb *Justinus* után engedtetett egészen által Pápáinknak. Terített asztalaikat *Horatius* el nem halgathatta: "*et mero tinget pavementum, superbo Pontificum potiore coenis*" *Carmin. Lib.* 2. *Od.* 14.

Tribunitiae Potestatis XVI. A' *Tribunusok*' eredete a' szemet nyitott római nép' nevezetes megkülömbözésére vitetik fel. Rettentő hatalmok onnan-is ki tesszik, hogy *L. Flavius Tribunus*, *Metellus*, noha *Consult*, tömlöztbe; *Appius Censort* pedig *Publius Sempronius* vasra tételhette. *Livius L.* 9. *Cap.* 54. — *Julius Caesar* kezdette legelőbb használni a' *tribunitia* potestást az *Imperátorok* közzül; *Augustus*nak pedig e' névvel nyilván való élhetést a' Tanáts meg-is engedte. "A' *Successorai*-is viselték ezen titulust, és ezzel a' kormányozásoknak idő-határát jelentették, p. o. *Tr. Pot. II. III. IV. és a' többi*" 1824. *Tud. Gy.* 1. 12. — Az *Uralkodók*, részént azért vadászták e' hívatalt, hogy személyek szent, sértlhetlen legyen; részént pedig, hogy a' *Senatus*' innyek ellenéve tett végzéseire *Vetot* mondhassanak, vége lett nagy *Constantin* alatt. *Petrus Cantelius P.* 2. 38.

Consuli III. Esmeretességéért e' rangról-is ez-úttal csak annyit jegyzek meg, hogy magok a' Tsászárok-is örömmel viselték. *Petrus Cantelius P.* 2. 52. — p. o. *Domitianus* 17 versen volt *Consul*. — Itten *Caracallának* 214-ben negyedszer viselt *Consulságát* jelenti, már gyerek korában keresztül esvén a' három elsőn, ú. m. 203. 206. és 209-ben. *Antonii Cor-*

ſui Faſti Conſulares ad annum urbis conditae 954. 957. et 960. Juſtinianus tör. könyvében. — “*Quid inquires an et pueri fuerint Proconſules? imo non tantum Proconſules, ſed etiam Conſules, legimus Honorio puero nobili conſulatum a Principe datum eſſe.* — — — *Quid vero mirum pueros factos fuiſſe conſules, cum C. Caligula equum ſuum voluerit conſulatum capere?*“ *Sitzmanni Animadverſiones; in Itinerarium Rutilii. Amſtelod. 1687. 12° 124.*

Optimo maximoque Principi. Optimus nevet már Traianus nyert Decebal veſzte után. *Imperator. Tüköre 25.* — A' Q betű alatt leghelyesebben és szótskát érthetni. — Princepsnek legelőbb magát Augustus hívatta, “*qui cuncta diſcordiis civilibus feſſa nomine principis ſub imperium accepit.*“ *Corn. Tacitus Annal. L. 1. C. 1.* — Követték rendre a' többiek.

Ala. — Két különöſebb jelentéſſel bír.
a) A' hadi ſeregek elejntén három fő részből, ú. m. a' Legiók Róma városából; a' Sociusok Olasz Országi Provinciákból; az Auxiliák végre hér mellett idegen, 's hódolatlan nemzetekből ſzerkezettök össze. Julius Caesar alatt a' Legiókkal minden külömbſég nélkül egybe olvadtak a' Sociusok, ezek helyébe léptek az auxiliák, kivált midőn Antonius Pius alatt az egész birodalom pólgári ſzabadságot nyert, de ekkor-is a' barbarus nemzetekből, a' milyenek voltak a' Dacusok, állítótak-ki, mellyek minthogy hadviſeléskor a' római ſeregnek két ſzélſő ſzárnyát tették, Aláreseknek, Aláknak hívtak. Hallgassuk-meg már Cantelius Pétert: “*ut mihi quidem videtur, inter cornu, et alam id fuit discriminis quod cornu de legionibus romanorum, et sociorum saepe dicatur, ala de romanis perraro, saepe de sociorum turmis et cohortibus fuit enim ala florente republica aliquando romanorum, ut — pluri-*

mum Sociorum equitatus. Sub Imperatoribus auxiliares copiae Ala, et Alares dicti sunt.“ P. 1. 208. — Következöleg b) E' szó alatt érthetünk lovas katonaságot, ugyan-is minden legióban a' nagyobb számu gyalogság mellé lovaság is adatott, és illyen *equitum* (Legio habuit) *alam unam, turmas decem, triginta decurias.* Cantelius. P. 1. 204. et 212. — *in decuria equites fuiſſe decem, in turma triginta, in ala modo ducenos, modo trecenos ex Sigovio vel modo trecenos, modo quadringenos ex Lipsio*“ — Cantelius P. 1. 206. — vagy pedig: “*equitatus omnis distribuebatur in duodecim turmas; quarum quaevis initio triginta, tum sexaginta equites recensuit, ſic ut in una Legionē sexcenti equites eſſent*“ *Franc. Xav. Mannhart. Bibliotheca Domestica Bonarum Artium Augustae Vindelicor: 1762. 8° Tom. 11. Lib. 14. Cap. 3. 448* — Legtisztabban ſzóll a' dologhoz N. T. Halitzky Antal Úr, midőn azt mondja, hogy “*a' római legiókban ſem völt mindég egyforma a' katonák' száma, mert majd 4000 gyalogokból, és 360 lovasokból állott egy Legio; majd 5000 vagy 6000 gyalogságból; 400 vagy még több lovasokból.*“ 1824. *Tud. Gy. 3. 7.*
Az Ala' feje Praefectusnak nevezetett: “*equitibus triginta Decuriones (praerant) quorum alii turmas singulas regabant, Praefectus Alam integram.*“ Cantelius P. 1. 204. “*Quod apud pediatum Centuriones, et Tribuni, hoc apud equitatum mutato duntaxat nomine fuerunt Decuriones, et Praefecti*“ *Mannhart ibid Tom. 11. Lib. 14. Cap. 3. 449.* — De a' példa világosabban fog bizonyítani: C. Jul. ge. theuest corinthiano Praef. Coh. VII. Gall. Tribun. Coh. I. Britt. item. vexil. Dacor. Parthic. cui ob virtutem suam sacratissimi. Imp. coronam. murale. hastam. puram. et. vex. lunargent. insigne. dederunt. Praef. Alae camp. q. idem. ∞ vixit annis XXXIX.

Marcus. Arrianus. et cinas et-Pisona. Heredes. f. c. — *Inscript. Nro. 42.* ehhez hasonló a' *Nro. 43.* E' felírásból a' Partosoknak Daciában akkori lakozások-is világosságra jönnek.

Az Ala alajt tehát egy Legiobeli itten tanyázott lovasságot érthetünk, 's hogy valójában e' helyen lovas katonaság lakozott-is alább bizonyítani fogják az VI. és XIII. számmal jegyzett kövek.

(foljtatása következik)

Egy két Szó a' maga' idejében.
(Pótlásul-a' Törvény szék előtt való személyes megjelenésről írt Értekezéshez. N. T. 1851. 12 Sz.)

A' névtelen Értekezés' utóljára-nézve azt kérdem annak érdemes Írójától: hogy, mimódon érti a' bűnös tettek előbb Polgárok által leendő meghatározását? 's a' Törvényes Bírának tsak azután következő ítélet-tételét? — Sokképpen lehet erről okoskodni; de ha meg nem bántanám vele-kivánnám az Ereditőnek véleményét világosabban érteni. Ezt előre bocsátva,

Midőn valaki a' Magyar perfoljásbeli néha méltatlan hirtelölátásokról ír szöll helylesen; nem kell azt Édes Hazámfiai! mindenkor úgy venni; mintha a' Nemzeti-Alkotmány (Constitutio) lenne megtámadva; sőt annak, a' fogyatkozások' felfedezése által lehetőtlökeltetésére van tzeléranýosan intézve a' gondolat. Minden Törvény. és Szokás (Lex, Consuetudo) tsak addig jó, mig az idő, környületek, miveltség, 's a' Jelenkor azoknak fogyatkozájait el nem esméri. A' seb, mihelyt érezve van, orvosolnivaló. Nem olyan nagy hang ez, mint a' múlt esztendei N. T-ban a' Honnyi Bálint' és Hazaszerető Bénéjamin Urak' örökség-eránti Értekezéseik. Én, nem az alappal, tsak a' kül-színnel bibelődöm. A' még megtartandó Épüle-

tet nem fordítja ki fenekéből, tsak földozgatja a' jó Mester. Már tsak ennyi is igen nagy munka lenne merőben a' kis N. Társalkodóban. Én tehát tsak egy tekintetben fejezem-ki most röviden magamat.

Hány aprólékos dolog felett indul nálunk olyan per, mellyet idővel, sokkal lehet békőtni! — A' személyes irígység, gyűlölség, bosszúság, a' büszkeség, a' vakmerőség a' Törvénytudót; az ügyvédi 's mellékes Tanácsok a' Törvénytudatlant neki edzik önnpusztításának. A' sok Törvényczikkelyi (articuláris) oktalan hirtelölátás' (indebitae vexae) ügyvédi íromány' vissza mondása' (Procuratoria Revocationes) 's még hány nemei a' törvényes 's bírói büntetéseknek, mint tsak mellékes költségek-a' per' dereka' veszteségen kívül-hány bírtokos Hazánkfiainak fogyasztják vagyonát! 's ha a' számfeletti Költségeket is ide számítjuk, mi tsuda, ha némelyikünk ezen az úton elszegényül, vagy legalább szenved, fogyatkozik, 's a' közbóldogság' elmozdítására, czélján, hajlandóságán kívül tehetetlenné lessz? — Magam, ezéllött egyik T. Ns. Vármegyénk' Derék (Generalis) sékének Bírája lévén, emlékezem, egy, tíz fűzfa-karó, 's egy kalongya Búza felett két ellenséges indulatu, tehetős, törvénytudó Birtokossaink közt támadt, sokra felkerekedett perre. Ezek közül egyiket hallám panaszkodni, hogy tsak negyven-foljásban lévő Fel- és Alperesi állásu perei volnának. Ennyire ösztönné válik némelyikünknel a' perlekedési szokás. Nagy elméjü szép tudományu, hivatalos ember volt ez, 's halála után egy rakás nyomorúságot hagyta maradéka' nyakára.

Minden egyebet-'s a' további okoskodást (értik már a' Törvényesek-kérdjék meg a' tapasztalatlanok) elmellőzve tiszta hazafiúi indulatból kérdem: — *Vat-*

jon nem lenne-e jó a' miveltt Franciaországban virágozott Békebírákat (Békeltető Bírakat, széket,) nállunk is fel állítani? Tudom én azt, hogy ez a' kérdés, mint a' címül fel vett, 's Honnyai-Hazafi Urak' Értekezései is Országos Tárgyak. De, hát ha egyegy képzett hang találhat még valaha azon szent Helynek, hol a' közböldség épületén dolgoznak, az Ország' Hazának falai közt is visszhangra a' gondolatok' surlódásai' útján! Ha a' környületek a' Békebírákat külön Testté válni nem engednék; - valjon nem lehetnének-e az illető Törvény-székek magok, a' rá-szabható perekben Békebírák? A' rendes hivatalos idővesztés, kevés-'s a' kebelekből kirendelt Tagok' útján, éppen semmi lenne. Ez ugyan néha, imitt-amott, főként a' nagyobb hatalmasság-eránti Perekben, nem szokatlan, de közönségesen-évé, inkább csak a' szokott avult módszerént törvényes labra allítottak a' perek. A' személyes megjelenés illy módon, mint nem köz Felperesi Keresetekben, be-tsületes hasznos szokássá válva, gyalázatnak nem tartattathatóék. Ki futna-(helyes ember) a' Békesség' szent Templomától? Ki mondhatna (önhaszonkerésés, részre-hajlás nélkül ellene-eme' szép szónak, Béke? Ha kényszerítés nints, ha a' Törvény' útjától a' békélni nemakaró Fél nints eltiltva, szenvedhet-e valamit a' Törvényes alkotmány vagy a' Magános? — Azomban, a' Békebírák'szék' tekintete, hány vakmerőből engedelmest, hány értetlenből okost tsinálhatna? Ha tíz-pár peres Felekből csak egy pár békét kötne, már tíz perből egy, elenyészne; húsz ellenségből két barát válna (kiket a' vakmerő gőg az előtt személyes vagy csak pennás találkozásra se eresztett); tíz pár Hazafi közzül egy párnál sok pénz az erszényben maradna; sok özvegy, árva, ügyefogyott

megkímélnődnek. Valjon ezen az Úton nem enyhülhetnének-é néha a' Honnyai Ur által felhozott ellenségeskedések is? 'S valjon ha az így othon maradt vagygon tehetősebb Hazafiakat készítne; 's ha ezek ezt inkább a' Haza' oltárára tennék, mi kára lenne benne a' Nemzetnek? Nem jó lenne-e 'hát a' Békebírákat feldállítani? ismét azt kérdi a' Hazától egy
H a z a f i .

1-ör Ó-Tunnel (A' Londoni Tunnel, földalatti út) nem újj találmány. Az ó világ is tud illyent mutatni. Babylonban volt illyen út készítve az Eufrates folyó alatt. Sziciliani Diodor bizonyágot téssen erről a' 2-dik könyvében; a' 9-dik részben, hol elbeszéli: "hogy Babylon Várossának leglapályosabb részén egy négy szegű árkot ástak, melynek oldalai, 's feneke téglából, és szurokból (talán földi gyantából) készített falakkal volt megerősítve, 35 lábnyi mélységre. Midőn ezen-árok kész volt, az Eufrates vizét ebbe eresztették, tsapolták, 's azután a' régi ároknak mind a' két szélén elkezdették ásni a' földalatti útát, melynek boltozatja 4 singnyi volt. Ezt is hasonloképpen téglából, és szurokból készítették, 's mind a' két oldalát ugyan szurokkal héborították. Ezen falak' vastagsága 20 téglából állott, magossága a' boltozaton kívül 12 lábnyi, és az útnak szélessége 15 lábnyi. Ez az egész munka nyolcnap alatt elkészült; a' meg mi? lévén, az Eufratest régi árkaiba ismét vissza eresztették, 's így az út felett zuhogott el a' viz. Illy' módon Semiramis, a' nélkül hogy a' nagy vízen által hajokáznék, egyik palotájából a' másikba sétálhatott, mellyeket az Eufrates egymástól elválasztott.

M a r h a d ö g .

2-ör Midőn a' múlt esztendőben a'

Tisza mellyékin nagyon dühösködött a marhadög, egy odaváló lapasztalt jó gazda, kinek 12 darab ökrein látni lehetett a mirigy jeleit, e' következő módon bánt azokkal: készített egy lúdtójasnyíl formadarab szappanból másfél itze lágymeleg szappanyos vizet, alba egy palinkás pohárnyi terpentín olajot töltött, azt hé adván a' beteg marhának, valami 500 lépésnyire jól megkergettette, 's ha a' hasa higon megindult, egyéb nem kellett, meg gyógyult, de ha a' hasa meg nem indult, nyakereket vágatott rajta, és az bizonyosan használt, és egy marhája sem esett el.

5-or Bayreuthben egy nemes lelkű Egyesület vagyon, mellynek Céljai: a) az olyan ügyes betsületes kereskedőket és mesterembereket, kiknek valamely szerentsétlenség keresetek' módját meggátolta, és b) olyan inségben lévőket, kik a' koldulást szégyenlik, de azonban a' segítségére el multhatatlan az emberek vagyon, pártfogolni és apolgatni. Ezen emberbarát Egyesülethez y. ezen levelet irta: Aldást, szerentsét, gyarapodást és terjedést kívánunk a' szép lelkű Egyesület' nemes munkálkodásának! tsak ez az egy szives kívánságunk vagyon, hogy a' szenvedő emberiség sorsa' enyhítésében való munkálkodását ne tsak tsupa alamisna adásra és pénz ajándékozásra szorítsa. A' tapasztalás eléggé megmutatta, hogy illy' módon a' leg nagyobb tőkepénz is könnyen el oszlik, és hogy egyáltalyában a' leg számosabb társaság' könyörületes munkálkodása is, az emberi nyomoruságoknak és a' szegények inségének enyhítésére keveset, igen is felette keveset telhet. A' tulajdon képpen való mesterség, — (de a' mely sokkal bajosabb is) abban áll, "hogy minden dolgozni tudó szegény, munkát 's az által élelmet kapjon; (lásd a' Hirtelt- a' Rumfordi levesnél) 's így tsu-

pán a' dolgozni nem tudók lesznek a' pénzbeli segedelem' tárgyai. Mert tsak ilyen után záratik el útja a' rendetlen szokásoknak, tsak így véteik eleje a' henyeségnek (mely minden vétkeknek kovássza és szülő anyja), a' szegényességnek és elszegényedhetésnek. Tsak így lehetséges a' henyeségnek és korhelségnek kiirtása, a' szegényebb sorsuak' rendhez, szorgalmatossághoz és jól lételhez szoktatása; így terjesztelhetnek a' szegény földnépe között jobb esköltsek, jobbittathatik a' földnépének neveltetése, nem pedig tsupa alamisnálkodás által; az erköltsi élet fájának tulajdonképpen való gyökre — a' valodi betsület érzés — nem sokat gyarapittatik a' tsupa alamisnálkodás által.

Milyen nagy kiterjedésűek Angliában a' jóltévő Egyesületek, még is a' szegények' száma, és a' lázzadástól való félelem esztendönként nevededik. Hasonlot bizonyittanak a' hamburgi 's több remek intézetek, mellyek a' számtalan szegények terhe alatt szinte Öszve rognak. Ellenben a' St. Germaini ekklezsia, Párisban, minden segítő kezek nélkül, régtől fogva ditséretesen apolgatja a' kebelében lévő szegényeket, tsupán egy jóltévő papnak nemes iparkodásai által, kinek egyedül való tzielja az, hogy a' szegényeknek dolgot adjon, és portékájok' eladását elősegélye. A' bernai kantonban ezeltől semmiféle koldus nem találtatott, kivéven egy néhány szerentsétlen havasi falukat. Khinában éppen nem láthatni koldust, mivel minden kerület a' maga kebelében lévő szegényekre tartozik gondot viselni. A' kvakkerek és Herrnhuterek telepjeiben is, mellyek magokat tsupán szegény mesterlegények' munkái által tartják fenn; nem lehet szükölködő szegényt találni.

Ha a' beureuthi nemes lelkű Egyesület egész munkásságát ára intézi, hogy

a' szegénység az emberi erő' felszollittása, ébresztése és vezérlése által megakadályoztassék, és így 1) a' szegényebb sorsú ifjuság között jobb szokások terjesztessenek (pl. Czélarányos foglalatosságához, és az oskolán kívül hasznos játékokhoz való szoktatás által sat.) és 2) hogy a' dolgozható szegényeknek munkájok és készített portékájokért pontos fizetések légyen: ugy ezen szép nevezetet" tanáttal és tselekedettel segítő Intézet" nem tsak méltóbban megérdemli, hanem egyszersmind azt-is nagy mértékben lehetségessé teszi magának, hogy a' dolgozni nem tudó nyomorultak' sorsát is mindenkor enyhíteni foghatja. De egy ilyen munkálkodhatásra vigyázó szem, léleknek résztvéő nemes érzése, tartos erköltsi melegsége, mindenek felett pedig minden haszonkereséstől ment "Jot-akarás" kívántatik, 's a' halezek meg vagynak, ótt, tsekély eszközök által is, hitelt félyülmuló szép dolgokat lehet ki vinni

Nem kételkedünk, hogy ezen tulajdonságok a' fennebbi Eggyesület' tagjaiban meg ne volnának, 's résztvéő tanátsunk' elfogadását annyival bizonyosabban reméllyük, mivel a' közvélekedés jobb része mind inkább inkább meg esméri azon igasságot: hogy abban, ha valaki a' szüksége felett lévőkől egy néhány krajtzárt ad a' szegényeknek (talán azért hogy ditsértessék) éppen semmi nagy érdem üntsen; még is a' jelenkórnek, mellyet lomhaszivűség, érzélgés és tsalfa erköltsiség, vezérelnek, semmi nem tetszik úgy, mint az alamisnálkodás, és a' jó tétemény szenvedő (passiv) érzésének ditsérése. Valameddig mi közöttünk ilyen elnézések uralkodnak, bizonyos az, hogy a' valódi erköltsi fejlődésnek felette alsó fogán állunk, annyival inkább, mivel az alamisnálkodás éppen nintsen tetszésünk' alá-

vettette, hanem minden igazi szegénynek tellyes jussa vagyon apolgtatásunkhoz számot tartani, és hogy egy jobban elrendelt polgári társaságban minden tehétős-birtokához képest-a' szegényekkel való jóltételre a' felsőbbségtől törvényesen is réa szorittathatnék, hogy így a' nyomorultak keserves sorsokkal öszvebékéltessenek. Többet kell tselekednünk kötelességünknel, többet annál, a' mivel, egy jól elrendelt társaságban, törvényesen is tartoznánk.

Műsík ai-illat.

4-er Egy Párisi illat készítő (parfumeur) mostonában úgy nevezett illat-sípokat készített, mellyek a' szép — neművilágban nagy tetszést nyernek. Ezen illat-sípok úgy vagynak egybetsínálva, mint a' Pán-sípja, vagy az orgona-sípok, és mindenük síp más más illatozó virág — essenziával vagyon meg töltve. A' sípotskák billegetővel vagynak felkészítve, és a' tapintás által az illat úgy ömlik ki, mint a' hang a' klávir' fogainak illetése által. A' piáno illatra p. o. vagyon választva: rezeda, szegfű, rózsa, hársfa, — virág, akátz-virág-essenzia; a' forte illatra: Czitróm, fahéj, méhfű, levendula, majoránna-essenzia sat. Több rokon illatoknak meg eggyező öszvefolyása olly' hatást tézen az inakra, és indulatra, mint az olvasztóhang, melly a' Gítár hurjainak hármoniás pengéséből származik. Szentgyörgyi Mihály.

ELADÓ HÁZ

Kološváron az eggyik legszebb útszánvan egy, sőt ha kívántatik két ház egymás-mellett, eladó. Ditsérétere, leginkább szolgálhat az, hogy a' szomszédjai jó emberek. Bővebb megvilágositást adhat a' Híradó Kiadója.